

Mottagare: Riksdagens social- och hälsovårdsutskott

Ärende: RP 191/2022 rd Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om funktionshinderservice och till vissa lagar som har samband med den

Hänvisning: Utskottshörande 11.11.2022, skriftligt yttrande

SAMS – Samarbetsförbundet kring funktionshinder tackar för möjligheten att bli hörd om regeringspropositionen till ny funktionshindersservicelag. Till SAMS medlemsförbund hör svenskspråkiga riksomfattande funktionshinderorganisationer: FDUV, FMA - Funktionsrätt med ansvar, Förbundet Finlands Svenska Synskadade, Psykosociala förbundet samt Svenska Hörsselförbundet. Vi arbetar för mänskliga rättigheter och delaktighet för alla, speciellt med tanke på personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga i Svenskfinland. SAMS kommentarer baserar sig på behoven på fältet samt på en människorättsvänlig utveckling av lagen.

Vi är glada över att kommunikation och språkliga och kulturella rättigheter har blivit bättre beaktade i förslaget. Vi uppskattar även att barn och unga tas bättre hänsyn till i det här förslaget och att klientprocessen har förstärkts. Förslaget till ny lagstiftning är lovande, men enligt oss finns det fortfarande betydliga problem som behöver åtgärdas och korrigeras.

1. Tillämpningsområdet - den tillskräpta åldersbegränsningen är godtyckligt diskriminerande

Den nya lagstiftningen kan leda till skärpning av tillämpningsområdet, trots att lagreformens mål har varit att bättre beakta diversiteten bland personer med funktionsnedsättningar så att alla får det stöd de behöver. Åldersbegränsningen hotar skapa en ny grupp av individer med särskilda funktionsnedsättningar som faller utanför lagens tillämpning.

Formulering om åldersbegränsningen i paragraf 2 ger utrymme för bred och även godtycklig tolkning, vilket kan utesluta människor från den service och stöd de behöver. Då riskerar människor att bli utan nödvändig hjälp, vilket kan resultera i behov av tyngre och dyrare service och vård. Till exempel många äldre som får en synnedsättning riskerar nu att inte få något stöd för att klara sig i sin vardag.

Förslaget till lagen om funktionshinderservice innehåller service som inte tryggas i annan lagstiftning. Dessa tjänster är förutsättningar för ett människovärdigt och tryggt liv och delaktighet i samhället. Bland annat följande tjänster finns varken i socialvårdslagen eller i

SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf

Helsingfors
Medelhavsgatan 14A
00220 Helsingfors

Vasa
Rådhusgatan 23
65100 Vasa

samsnet.fi
facebook.com/SAMSRf
instagram.com/sams_rf

äldreomsorgslagen: belyningsanpassning, träning i rörlighet och personlig assistans. Även stödet för rörlighet och färdtjänsterna är i praktiken mycket begränsade i socialvårdslagen. Många av dessa stödformer är helt centrala för bland annat personer med synnedsättning för att de ska kunna klara sig hemma. (Jmf FN:s funktionshinderkonvention artikel 19 om självständigt liv)

Personer med synnedsättning är en grupp som även enligt RP och synskaderegistret får sin funktionsnedsättning i genomsnitt i hög ålder (84 år). Vi anser att den till synes neutrala åldersbegränsningen hotar att indirekt diskriminera uttryckligen personer med nedsatt syn som grupp. Diskriminering av en grupp på grund av en viss funktionsnedsättning är i strid med grundlagens 6 § och Finlands internationella förpliktelser, exempelvis Europeiska människorättskonventionens tilläggsprotokoll 12 som förbjuder all slags diskriminering i lagstiftningen. I år gav FN:s funktionshinderkommitté en rekommendation ([beslut i ett fall mot Finland publicerad 7.4.2022](#)) att tillgången till personlig assistans för personer med intellektuella funktionsnedsättningar ska tryggas på ett jämlikt sätt. Därav har Finland på samma sätt en skyldighet att trygga tillgången till personlig assistans eller annan nödvändig service till personer med nedsatt syn, utan godtycklig diskriminering.

Vi vill understryka att hjälpbehovet inte försvinner någonstans. Att inte få hjälp kan bli kostsamt såväl för individen som för samhället. Ett led i att åtgärda detta **föreslår SAMS att utskottet antingen stryker åldersbegränsningen eller alternativt fastställer att linjedragningen gällande behov som uppstår på grund av normalt åldrande ska vara i samma linje som tidigare rättspraxis inom HFD i fråga om rätt till personlig assistans.** För att stärka användningen av existerande praxis kunde nuvarande formulering som använts för personlig assistans i gällande lagstiftning användas (**HSL 8 c §**). Detta skulle förtydliga rättsläget, även om tillämpningen fortfarande kan vara svår.

SAMS anser att även formuleringen som användes i RP 159/2018 kunde var mera ändamålsenlig. Enligt den skulle "Denna lag tillämpas om en person inte med stöd av socialvårdslagen (1301/2014) eller lagen om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre (980/2012, nedan äldreomsorgslagen) eller någon annan lag får tillräckliga och lämpliga tjänster." Det här skulle vara ett elegant sätt att hantera behoven bland personer med funktionsnedsättning samt även styra till användning av andra serviceformer då det är möjligt och ändamålsenligt. Det här skulle även sporra välfärdsområdena att utveckla tjänsterna som ordnas direkt på basis av socialvårdslagen.

Vidare önskar vi att utskottet noterar **att tabell nummer 20 är en bristfällig lista på målgrupper som tillhör lagens tillämpningsområde och ska således inte heller tolkas som**

SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf

Helsingfors
Medelhavsgatan 14A
00220 Helsingfors

Vasa
Rådhusgatan 23
65100 Vasa

samsnet.fi
facebook.com/SAMSRf
instagram.com/sams_rf

en uteslutande lista. Exempelvis personer med nedsatt hörsel som inte använder teckenspråk kan ha behov av ekonomiskt stöd, anpassningar i hemmet eller träning enligt lagstiftningen. Detta bör beaktas i utskottets betänkande och kommande tillämpningsanvisningar.

2. Ökade klientavgifter och självriskandelar hotar potentiellt användningen av tjänster

De ekonomiska konsekvenserna för en del av klienterna inom lagstiftningen kan bli oskäliga. Exempelvis personer som idag omfattats av specialomsorgslagen kommer att behöva betala självrisk för resor till arbets- och dagverksamhet. Även en del barnfamiljernas kostnader ökar. I sådana fall där barn placeras utanför hemmen kan kostnaden bli t.o.m. över 1800 euro per månad.

I förslaget finns det korta referenser i motiveringarna om behovet av att beakta paragraf 11 i klientavgiftslagen. **Vi föreslår att en bedömning av klientens ekonomiska förutsättningar ska göras såväl i beslut som i klientplaner och att kravet på att beakta klientavgiftslagens 11 § bör lyftas upp till paragrafnivå i socialvårdslagen.**

Klientavgifterna skapar inte endast ekonomiska utmaningar utan kan även förhindra användningen av tjänster, vilket har negativa konsekvenser. För att undvika det här föreslår SAMS att avgiftsfria transporter borde ingå i följande service:

- dagverksamhet (23 §)
- träning (7 §)
- särskilt stöd för delaktigheten (12 §)
- stöd i att fatta beslut (14 §)
- krävande multiprofessionellt stöd (16 §)
- kortvarig omsorg (22 §).

Även arbetsverksamhet som beviljas till personer med funktionsnedsättning borde omfattas av avgiftsfria transporter, särskilt med tanke på att även den s.k. arbetsersättningen försvinner. Generellt sett är det principiellt viktigt att personer med funktionsnedsättning inte belastas ekonomiskt på grund av den stöd och vård de behöver uttryckligen på grund av sin funktionsnedsättning.

SAMS föreslår även att paragrafen för kortvarig omsorg (22 §) också omfattar morgon- och eftermiddagsverksamhet på grund av funktionsnedsättning senast från och med årskurs tre. Det skulle vara i enlighet med normalitetsprincipen att bevilja servicen via funktionshinderlagen i stället för grundskolelagen. Detta eftersom det inte i regel ordnas eftermiddagsverksamhet för barn efter årskurs två.

I fråga om lagens förhållande till övrig lagstiftning bör lagen tillämpas på ett sätt som är i klientens intresse. Även frågan om tjänsternas avgiftsfrihet och ekonomiska konsekvenser bör vara faktorer som beaktas i bedömningen av klientens intresse.

3. Arbetslivsträning bör tryggas som en subjektiv rättighet

De individuella behoven med tanke på arbetslivet behöver bättre beaktas i lagförslaget. Lagförslaget innebär en försämring då arbetslivsträning inte längre har ställningen av en subjektiv rättighet, utan blir en anslagsbunden serviceform i socialvårdslagen.

Vi föreslår att arbetslivsträning ska vara en stödform i lagens träningservice (7 §).

Vidare vill vi uppmärksamma att lagförslaget inte möjliggör en flexibel kombination av deltagande i arbetsverksamhet och dagverksamhet på samma sätt som det går att göra nu. Servicen borde byggas upp utgående från individuella behov. Det borde således göras möjligt att via 23 § om dagverksamhet att bevilja servicen enligt individuella behov utan kategoriska begränsningar.

Vi föreslår att 23 § ändras på följande vis:

“23 § Dagverksamhet En person med funktionsnedsättning som är yngre än den ålder för ålderspension som anges i 10 § 1 mom. i folkpensionslagen (568/2007) har rätt att delta i dagverksamhet, om personen behöver dagligt stöd för delaktigheten ~~och inte kan delta i arbetsverksamhet eller verksamhet i sysselsättningssyfte som ordnas med stöd av socialvårdslagen (710/1982) eller om sådana verksamheter inte motsvarar personens individuella behov.~~ Syftet med dagverksamhet är att stödja den sociala interaktionen och delaktigheten samt funktionsförmågan och de egna starka sidorna hos personen med funktionsnedsättning.”

4. Resurskravet är fortfarande diskriminerande

Vi är besvikna att FN-kommitténs beslut om resurskravets diskriminerande natur inte har beaktats i tillräcklig mån i lagförslaget. I praktiken kommer personer med nedsatt kommunikations- och/eller beslutsförmåga att ha sämre tillgång till boendialternativ och fritidsaktiviteter även i framtiden.

SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf

Helsingfors
Medelhavsgatan 14A
00220 Helsingfors

Vasa
Rådhusgatan 23
65100 Vasa

samsnet.fi
facebook.com/SAMSRf
instagram.com/sams_rf

SAMS föreslår att särskilt stöd höjs till 30h/månaden och att möjligheten till individuellt boende ska skrivas in som en subjektiv rättighet i lagen.

Enligt propositionen kan välfärdsområdet bestämma om boendet ordnas i enskild bostad eller boende i gruppform. Detta trots att enligt artikel 19 i FN:s funktionshinderskonvention borde utgångspunkten vara individens egna behov och förutsättningar att leva på liknande sätt som andra i samhället. Därför föreslår vi **att följande mening i § 18 ändras från:**

“Stöd för boendet kan ordnas i en enskild bostad eller i ett boende i gruppform.”

till

“Stöd för boendet ordnas i enskild bostad, eller i ett boende i gruppform om klienten så begär”

5. Fri rörlighet inom EU, Norden och Finland

Idag åtnjuter användare av personlig assistans fri rörlighet som tryggas av rättspraxis baserat på EU:s grundfördrag. Den här fria rörligheten bör även tryggas nationellt, så att studier och arbete på annan ort kan påbörjas smidigt. Vidare, på samma sätt som användare av personlig assistans kan åtnjuta fri rörlighet inom EU, borde även personer som använder andra ersättande former av service även kunna åtnjuta fri rörlighet. Detta är nödvändigt i jämlikhetens namn för att normalitetsprincipen samt lika möjligheter för alla oberoende av funktionsnedsättning uppfylls.

För en språkminoritets perspektiv handlar det här även om en slags frihet att kunna välja ett liv utanför den ursprungliga tillväxtmiljön eller det kulturella samfundet på samma sätt som andra som inte har en funktionsnedsättning. Det vill säga att även personer med funktionsnedsättning bör både ha en möjlighet att fortsätta leva i sitt kulturella samfund men även lämna den, precis som alla andra.

SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf

Helsingfors
Medelhavsgatan 14A
00220 Helsingfors

Vasa
Rådhusgatan 23
65100 Vasa

samsnet.fi
facebook.com/SAMSRf
instagram.com/sams_rf

6. Tjänster inom socialvården och äldreomsorgen bör utvecklas

SAMS omfattar synpunkten i propositionen att den äldre befolkningens rättigheter kan och bör inte i allmänhet tryggas av funktionshindersservicelagstiftningen. Social- och äldreomsorgen bör utvecklas så att alla som är i behov av tjänster får det enligt sina behov. Om tjänsterna inom socialvården och äldreomsorgen skulle vara utvecklade och fungerande, skulle pressen att använda sig av funktionshindersservicelagstiftningen minska betydligt.

SAMS åberopar en medveten utveckling av socialvårdslagen samt äldreomsorgslagen. Om människor nu utesluts från funktionshindersservicelagen utan att det finns fungerande alternativ, så kommer detta att utsätta socialarbetarna i stressfulla beslutssituationer. Det här kan leda till att funktionshindersservicelagen tolkas mera öppet, då andra fungerande alternativ inte finns. Den här etiskt ohållbara situation bör åtgärdas.

7. Rättssäkerhet inom skäligen tid bör tryggas

Rättssäkerheten för personer med funktionsnedsättning har på senare tid ytterligare försämrats. Ofta handlar det om livsviktiga tjänster, men processerna är långa. I sin helhet påverkar det här människors livskvalitet på ett avgörande sätt.

SAMS anser även att det ska vara möjligt att besvära sig till HFD om subjektiva rättigheter utan besvärstillstånd, speciellt nu när ny vägledning genom prejudikat behövs. I praktiken har ytterst få beviljats besvärstillstånd till HFD efter att kravet på besvärstillstånd infördes 1.1.2020. Funktionshinderorganisationerna hördes inte heller vid förvaltningsprocessreformen, trots att personer med funktionsnedsättning är betydligt mera beroende av förvaltningsbeslut än de flesta andra i samhället.

SAMS är ytterligare oroad över de långa besvärsprocesserna för beslut om funktionshinderservice. Särskilt i situationer där funktionsförmågan hastigt försämras (t.ex. pga ALS) vore det viktigt att genast kunna söka ändring antingen från förvaltningsdomstolen eller högsta förvaltningsdomstolen för att få beslut som tryggar ett människovärdigt liv.

Utöver dessa ändringsbehov i lagen önskar SAMS:

SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf

Helsingfors
Medelhavsgatan 14A
00220 Helsingfors

Vasa
Rådhusgatan 23
65100 Vasa

samsnet.fi
facebook.com/SAMSRf
instagram.com/sams_rf

- att rättssäkerheten utvecklas. **Möjligheten att koncentrera behandlingen av besvär gällande funktionshinderservice till 1 - 3 förvaltningsdomstolar borde utredas** under följande regeringsperiod. Detta skulle försnabba besvärprocesser och öka rättssäkerheten och likabehandlingen i och med att praxisen skulle bli enhetligare. Det här skulle medföra en positiv effekt på behandlingstider då användningen av resurser skulle effektiveras genom specialisering. **För att trygga de språkliga rättigheterna vore det ändamålsenligt att åtminstone en av de specialiserade förvaltningsdomstolarna skulle finnas i en stad där svenskspråkiga jurister utbildas**
- att tillräckliga resurser tryggas inom välfärdsområdena för att implementera lagen.
- att lagens implementering följs upp med en systematisk konsekvensanalys.

I Helsingfors 10.11.2022

Nina af Hällström
Verksamhetsledare

Elias Vartio
Sakkunnig, Jurist

SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf

Helsingfors
Medelhavsgatan 14A
00220 Helsingfors

Vasa
Rådhusgatan 23
65100 Vasa

samsnet.fi
facebook.com/SAMSRf
instagram.com/sams_rf